

K O M U N I K A T
Z B A D A Ń C B O S

Warszawa, maj 2014

ISSN 2353-4613

NR 65/2014

POLACY O PROPONOWANYCH
ZMIANACH W PRAWIE WYBORCZYM

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 14 stycznia 2014 roku

Nakład 30 egzemplarzy

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

- ▶ Blisko połowa ankietowanych popiera prawną regulację odsetka kobiet i mężczyzn na listach wyborczych, ale tylko 5% badanych jest zadowolonych z rozwiązania, jakie wprowadził kodeks wyborczy z 2011 roku, czyli kwot płci; 36% badanych popiera wprowadzenie parytetu.

- ▶ Polacy są zdecydowanymi zwolennikami tzw. ciszy wyborczej. To rozwiązanie popiera 72% ankietowanych. Tylko 18% badanych chciałoby jego likwidacji.

- ▶ Blisko połowa ankietowanych (46%) uważa, że konieczne jest wprowadzenie zakazu dyskredytowania innych kandydatów lub komitetów w spotach wyborczych.

- ▶ Polacy są zdecydowanymi przeciwnikami umożliwienia głosowania już po ukończeniu 16 lat. Przeciwko takiemu rozwiązaniu jest 84% badanych.

W roku 2011 uchwalony został kodeks wyborczy. Oprócz uporządkowania obowiązujących dotychczas przepisów wyborczych, wprowadził on również wiele nowych, ważnych mechanizmów i konstrukcji prawnych. Prace koncepcyjne i legislacyjne nad kolejnymi zmianami są jednak kontynuowane. W dyskusjach eksperckich, debacie publicznej oraz na forum parlamentu rozważanych jest wiele różnorodnych propozycji innowacji w zakresie prawa wyborczego. Część z nich wywołuje dość duże kontrowersje. Ponieważ procesowi zmian prawnych powinna towarzyszyć pogłębiona refleksja obejmująca również badania postaw i opinii wyborców, **Centrum Studiów Wyborczych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika** oraz **Centrum Badania Opinii Społecznej** postanowiły przeprowadzić wspólne badanie dotyczące tej kwestii¹. Uznaliśmy, że zbliżające się wybory do Parlamentu Europejskiego mogą stanowić pewien punkt odniesienia, a okres przedwyborczy i uwaga, przynajmniej części respondentów, skierowana na sprawy związane z wyborami, mogą im ułatwić formułowanie opinii i ocenę proponowanych zmian w prawie wyborczym.

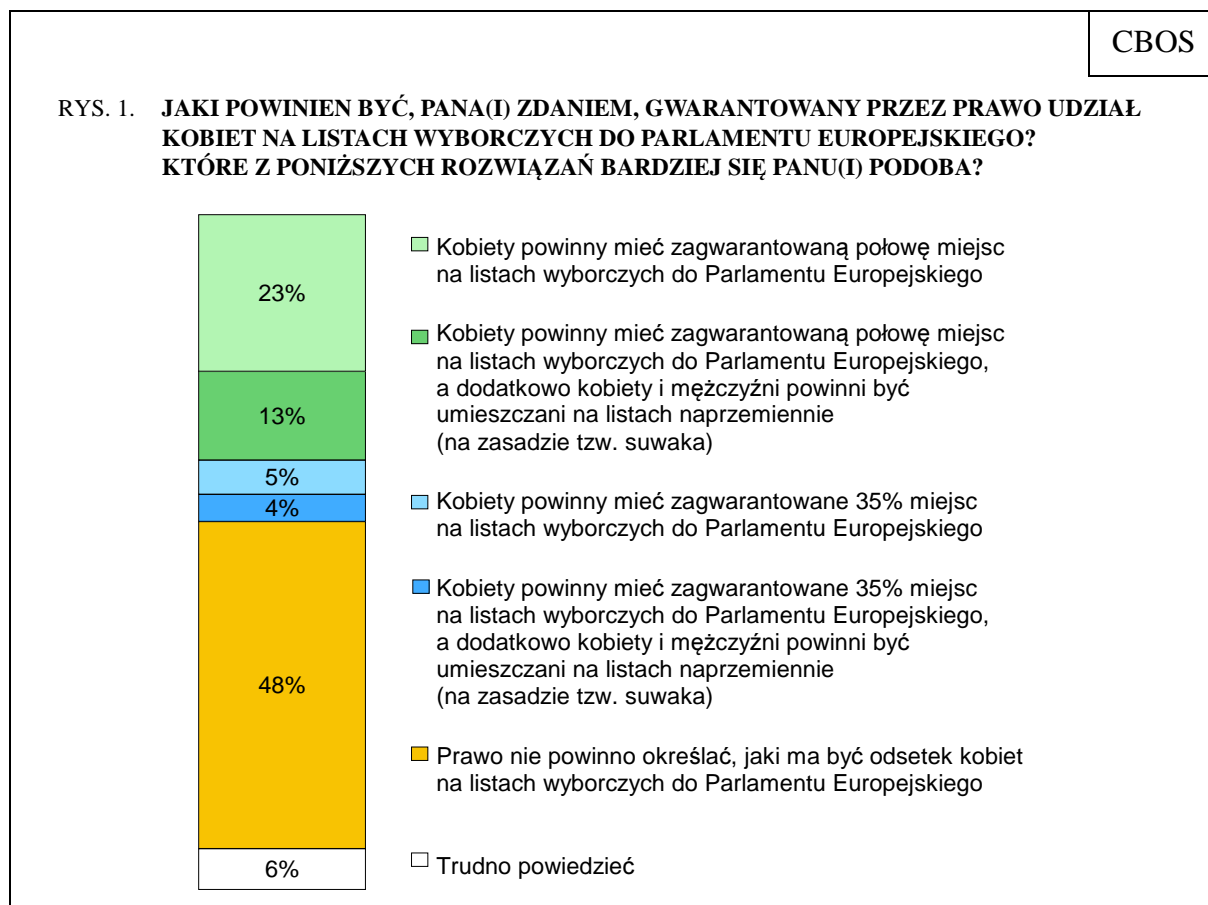
W badaniu skupiliśmy się na kwestiach będących w ostatnim czasie przedmiotem debaty, takich jak: udział procentowy kandydatów różnych płci na listach wyborczych i potencjalne modyfikacje w tym zakresie; alternatywne procedury głosowania; propozycje zmian w konstrukcji tzw. ciszy wyborczej; obniżenie granicy wieku uprawniającego do głosowania; ograniczenie dotycząca spotów wyborczych. Ponadto kontekstowo zbadane zostały tendencje związane z kanałami komunikacji i źródłami wiedzy o wyborach.

KWOTY PŁCI NA LISTACH WYBORCZYCH

Kodeks wyborczy z 2011 roku gwarantuje kobietom i mężczyznom 35% miejsc na listach wyborczych. Toczą się jednak prace legislacyjne nad modyfikacją tego mechanizmu, wskazuje się bowiem, że jest on w obecnej formie nieskuteczny. Na podstawie naszego badania należy uznać, że przyjęte w kodeksie wyborczym rozwiązanie zadowala stosunkowo niewielką część społeczeństwa, choć bez wątplenia można je uznać za rozstrzygnięcie

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (287) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 3–9 kwietnia 2014 roku na liczącej 1028 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

kompromisowe, uwzględniające przeciwstawne racje i poglądy. Opinie Polaków na temat mechanizmów wyrównywania udziału kandydatów obu płci w instytucjach przedstawicielskich są podzielone. Z jednej strony niemal połowa badanych (48%) jest zdania, że prawo w ogóle nie powinno określać odsetka kobiet na listach wyborczych, z drugiej zaś zwolennicy prawnych gwarancji równości płci (łącznie 45%) zdecydowanie częściej opowiadają się za parytetem na listach wyborczych (36%) niż za udziałem kobiet ograniczonym do poziomu 35 procent (9%). Mniej ważne niż określenie kwotowego udziału kandydatów obu płci na listach wyborczych jest – w ocenie społecznej – umieszczenie na tych listach naprzemiennie nazwisk kandydatów – kobiet i mężczyzn – na zasadzie tzw. suwaka.

Podobne pytanie zadaliśmy naszym respondentom we wrześniu 2011 roku², przed zbliżającymi się wyborami do Sejmu i Senatu. Wówczas 26% badanych opowiedziało się za gwarantowanym prawnie parytetem płci na listach wyborczych do Sejmu, 13% – za co

² Komunikat CBOS „Wiedza i opinie Polaków o prawie wyborczym i mechanizmach kampanii”, wrzesień 2011 (oprac. B. Roguska i J. Zbieranek).

najmniej 35-procentowym udziałem kobiet i mężczyzn na listach wyborczych. Ponad połowa respondentów (51%) była przeciwna określaniu przez prawo odsetka kandydatów określonej płci na listach wyborczych. Oznacza to, że w ciągu ostatnich lat nieco przybyło zwolenników wyrównania proporcji kandydatów obu płci w wyborach.

Opinie na temat wyrównywania liczby kobiet i mężczyzn na listach wyborczych różnicuje płeć. Generalnie, rozwiązania zamierzające w kierunku promowania równości płci częściej popierają kobiety (ogółem 51%) niż mężczyźni (39%). Co ciekawe, ich stosunek do zwiększania udziału kobiet na listach wyborczych zależy od sytuacji materialnej (dochodów *per capita* w gospodarstwie domowym), a także – w mniejszym stopniu – od wykształcenia. Potrzebę zapewnienia mechanizmów prawnych gwarantujących kobietom określoną pulę miejsc na listach wyborczych dostrzegają przede wszystkim kobiety gorzej sytuowane i słabiej wykształcone. Podobne, choć słabsze zależności obserwujemy w przypadku mężczyzn. Dodatkowo w grupie mężczyzn opinie w tej kwestii różnicuje wiek. Najwięcej zwolenników wyrównywania szans kobiet w polityce poprzez kwoty płci na listach wyborczych jest wśród najstarszych respondentów (powyżej 65 lat, ogółem 51%), najmniej wśród młodych mężczyzn w wieku od 18 do 24 lat (30%, przy 69% przeciwników). Opinii w tej kwestii nie różnicują znacząco ani deklarowane poglądy polityczne (określane na skali lewica–prawica), ani religijność badanych, niezależnie od ich płci.

Społeczne poparcie dla rozwiązań prawnych mających na celu wspieranie kobiet w polityce nie jest zatem kwestią formacji światopoglądowej, ale może wynikać z resentymentu grup słabszych ekonomicznie i społecznie.

Tabela 1. Opinie kobiet na temat kwot płci na listach wyborczych

Miesięczne dochody <i>per capita</i> w gospodarstwie domowym	Jaki powinien być, Pani zdaniem, gwarantowany przez prawo udział kobiet na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego? Które z poniższych rozwiązań bardziej się Pani podoba?			
	Kobiety powinny mieć zagwarantowaną połowę miejsc na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego (ew. dodatkowo kobiety i mężczyźni powinni być umieszczani na listach naprzemiennie, na zasadzie tzw. suwaka)	Kobiety powinny mieć zagwarantowane 35% miejsc na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego (ew. dodatkowo kobiety i mężczyźni powinni być umieszczani na listach naprzemiennie, na zasadzie tzw. suwaka)	Prawo nie powinno określać, jaki ma być odsetek kobiet na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Do 500 zł	54	10	27	9
501–750	44	4	44	7
751–1000	39	12	40	9
1001–1500	33	14	50	3
Powyżej 1500 zł	28	16	51	5

Tabela 2. Opinie kobiet na temat kwot płci na listach wyborczych

Wykształcenie	Jaki powinien być, Pani zdaniem, gwarantowany przez prawo udział kobiet na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego? Które z poniższych rozwiązań bardziej się Pani podoba?			
	Kobiety powinny mieć zagwarantowaną połowę miejsc na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego (ew. dodatkowo kobiety i mężczyźni powinni być umieszczani na listach naprzemiennie, na zasadzie tzw. suwaka)	Kobiety powinny mieć zagwarantowane 35% miejsc na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego (ew. dodatkowo kobiety i mężczyźni powinni być umieszczani na listach naprzemiennie, na zasadzie tzw. suwaka)	Prawo nie powinno określać, jaki ma być odsetek kobiet na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Podstawowe/gimnazjalne	39	16	30	15
Zasadnicze zawodowe	49	8	37	6
Średnie	42	7	43	7
Wyższe	32	12	54	2

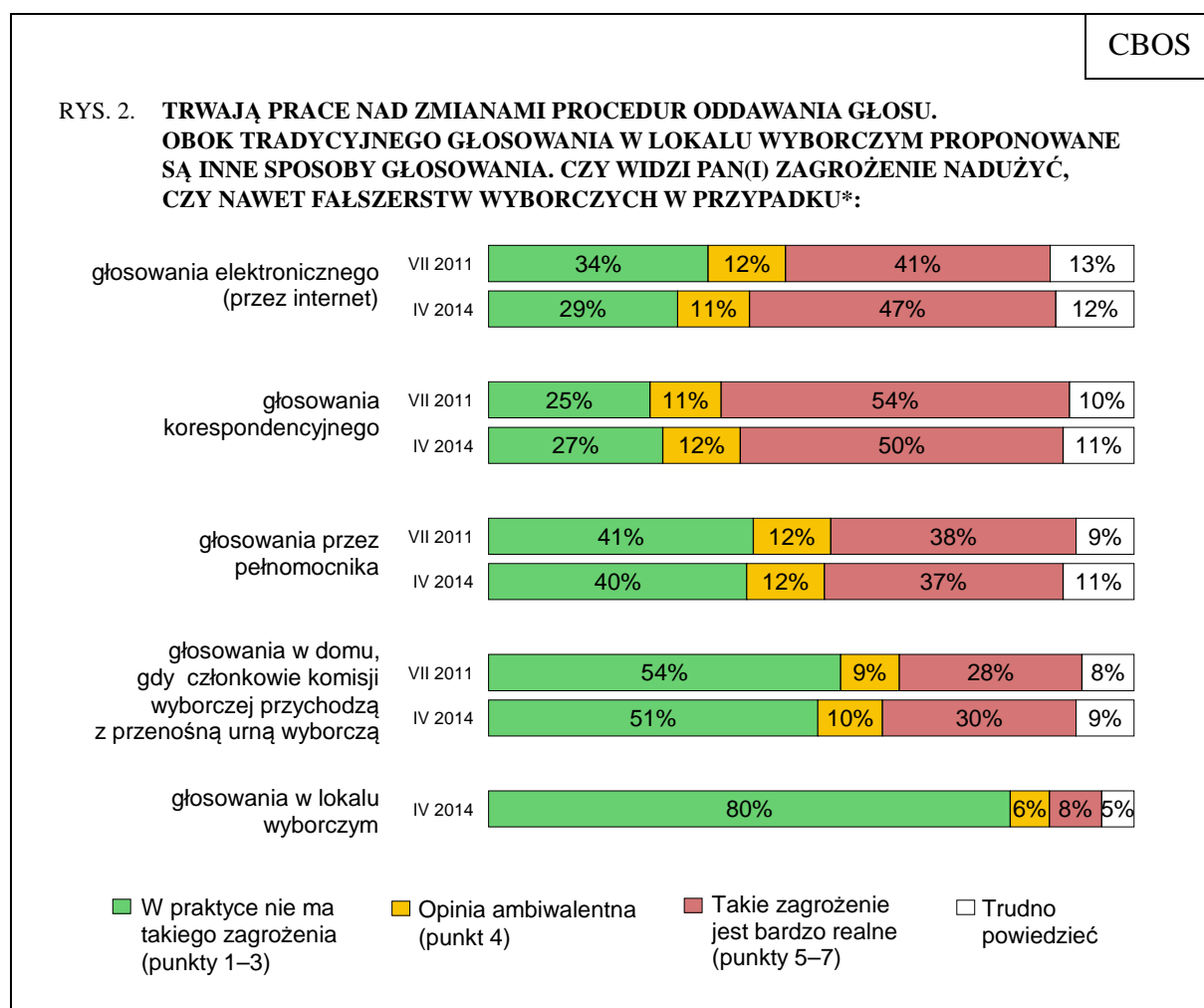
POLACY O PROCEDURACH GŁOSOWANIA

Od blisko dwudziestu lat prowadzone są w Polsce prace nad wprowadzaniem do prawa wyborczego tzw. alternatywnych procedur głosowania, umożliwiających oddawanie głosu poza lokalem wyborczym. Ustawodawca zdecydował się adresować je w pierwszej kolejności do grup wyborców napotykających największe trudności w głosowaniu. Od roku 2010 osoby niepełnosprawne oraz w zaawansowanym wieku mogą korzystać z procedury głosowania przez pełnomocnika, ponadto od 2011 roku wyborcy niepełnosprawni oraz przebywający poza granicami kraju mogą oddawać głos korespondencyjnie. Obecnie trwają prace koncepcyjne i legislacyjne nad wprowadzeniem kolejnych procedur (głosowanie przez internet) oraz nad umożliwieniem korzystania z procedur już wprowadzonych wszystkim wyborcom (głosowanie korespondencyjne).

Reforma procedur głosowania nie jest procesem o charakterze wyłącznie organizacyjnym czy technicznym, ale również społecznym – i towarzyszyć jej powinny regularne badania opinii społecznej, wskazujące na różne aspekty zmian, w tym kwestie zaufania do procedur. Zgodnie z dotychczasowymi ustaleniami z marcowego badania CBOS–BRPO³, Polacy są generalnie zwolennikami wprowadzenia do polskiego prawa wyborczego alternatywnych procedur głosowania, ale uważają, że powinny być one

³ Komunikat CBOS, „Ułatwienia w głosowaniu – wiedza, opinie i oczekiwania”, kwiecień 2014 (B. Roguska, J. Zbieranek).

adresowane głównie do wyborców napotykających na trudności w dotarciu do lokalu wyborczego. Pytani o własne preferencje, badani w większości (dwie trzecie) wskazują, że chcieliby głosować w lokalu wyborczym. Tylko jedna trzecia ankietowanych wskazuje inne procedury, ale warto podkreślić, że grupa ta rośnie. W kwietniowym badaniu zapytaliśmy Polaków o ich zaufanie do poszczególnych, już funkcjonujących bądź dopiero proponowanych, procedur głosowania. Bezpieczeństwo i uczciwość procedur są niezmiernie istotne, a kwestie te często poruszane są w debacie publicznej, warto więc przybliżyć opinie samych wyborców na ten temat.

Badani zaznaczali odpowiedzi na 7-punktowej skali

* W roku 2011 pytanie brzmiało: „Mówi się czasem o niebezpieczeństwie nadużyć, a nawet fałszerstw wyborczych związanych z możliwością głosowania inaczej niż w lokalu wyborczym. Czy widzi Pan(i) tego rodzaju zagrożenie w przypadku:”

Przed wszystkim Polacy zapytani zostali o tradycyjną procedurę głosowania w lokalu wyborczym. Zdecydowana większość ankietowanych (80%) stwierdziła, że nie

widzi zagrożeń i niebezpieczeństwa nadużyć, natomiast 8% uznało, że są one realne. Bardziej zróżnicowane opinie Polacy prezentują wobec alternatywnych procedur głosowania.

Najmniej wątpliwości w kwestii bezpieczeństwa głosowania budziło głosowanie z wykorzystaniem mobilnej urny wyborczej, z którą członkowie komisji wyborczej przybywają do domu wyborcy. Ponad połowa badanych (51%) uznała, że nie wiąże się to z żadnym zagrożeniem. Nieco więcej wątpliwości budzi procedura głosowania przez pełnomocnika – w tym przypadku zdania ankietowanych są podzielone. Przy dwóch kolejnych procedurach oceny ankietowanych wskazujące na zagrożenia przeważają. W odniesieniu do procedury głosowania przez internet poważne wątpliwości ma blisko 47% badanych, podczas gdy mniejszość (29%) wskazuje na brak takiego zagrożenia. Natomiast oceniając procedurę głosowania korespondencyjnego, połowa badanych (50%) wskazuje na niebezpieczeństwo nadużyć, natomiast 28% nie podziela tych obaw.

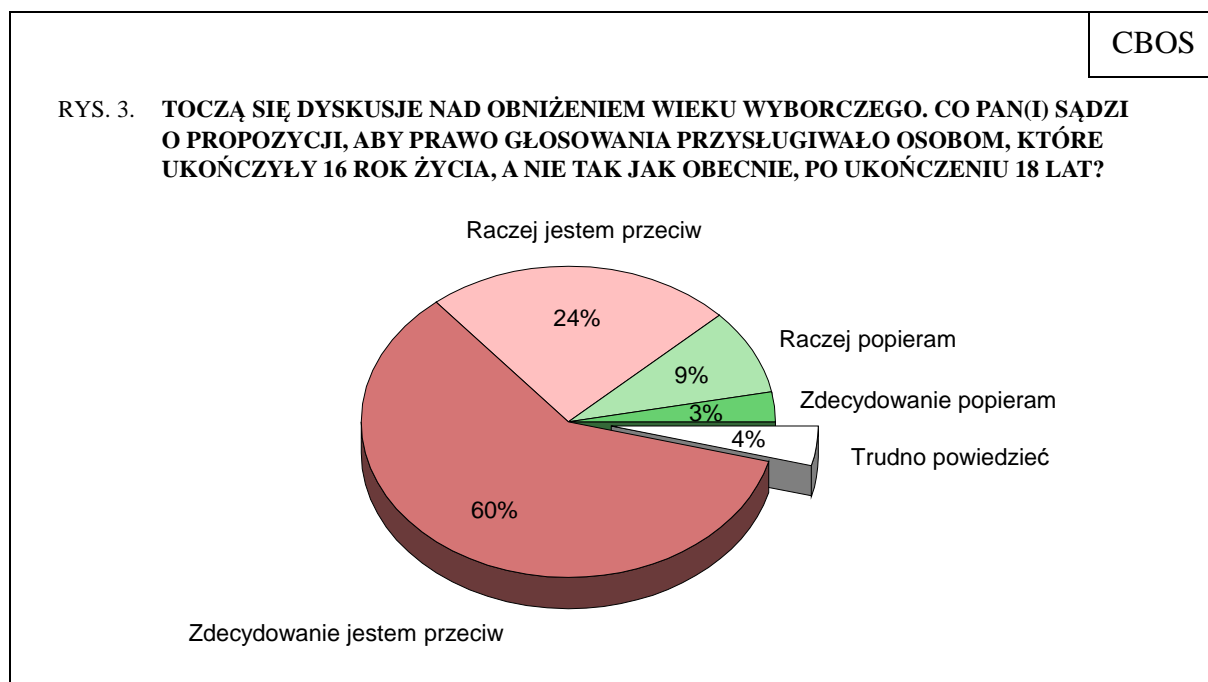
Warto podkreślić, że powyższe wyniki w porównaniu z analogicznym badaniem przeprowadzonym w 2011 roku⁴ są niemal takie same. Podkreślenia wymaga też wysoka ocena tradycyjnej procedury głosowania w lokalu wyborczym, co świadczy o dużym zaufaniu do organów wyborczych. Natomiast im mniejszej kontroli bezpośredniej z ich strony poddane są procedury alternatywne, tym większe budzą wątpliwości. O ile głosowanie wykorzystujące mobilną urnę wyborczą i głosowanie przez pełnomocnika mogą być postrzegane jako procedury z relatywnie dużym, bezpośrednim zaangażowaniem organów wyborczych czy, szerzej, instytucji publicznych, to procedury zdalne – głosowanie korespondencyjne i elektroniczne (przez internet) – postrzegane są w tym kontekście jako objęte, ze względu na ich specyfikę, mniejszą kontrolą.

GŁOSOWANIE JUŻ OD 16 LAT?

Od kilku lat w debacie publicznej formułowane są propozycje, aby umożliwić obywatelom głosowanie w wyborach już po ukończeniu 16 lat. Zwolennicy obniżenia wieku wyborczego wskazują, że taka zmiana może przyczynić się do lepszej reprezentacji ludzi młodych i zwiększyć aktywność młodzieży. Trwają prace koncepcyjne nad tą propozycją, przygotowano również projekt ustawy, przewidujący wprowadzenie takiej zmiany w wyborach do Parlamentu Europejskiego.

⁴ Komunikat CBOS „Polacy o ułatwieniach w głosowaniu”, lipiec 2011 (oprac. B. Roguska, J. Zbieranek).

W badaniu przeprowadzonym w marcu 2014 roku⁵ zapytaliśmy Polaków o ich zdanie na temat propozycji obniżenia wieku wyborczego do 16 lat. Wynika z niego, że większość badanych (84%) jest przeciwna tej zmianie. Co warte podkreślenia, zdecydowanie przeciwnych jest aż 60% badanych. Zwolennikami głosowania 16-latków jest niespełna 12% badanych.

Warto zwrócić uwagę, że negatywnie propozycję obniżenia wieku do 16 lat oceniają najmłodszy badani, którzy jeszcze niedawno sami byli w tym wieku. Przeciwno takiemu rozwiązaniu jest 82% ankietowanych w wieku 18–24 lata, popiera je natomiast 15% z nich.

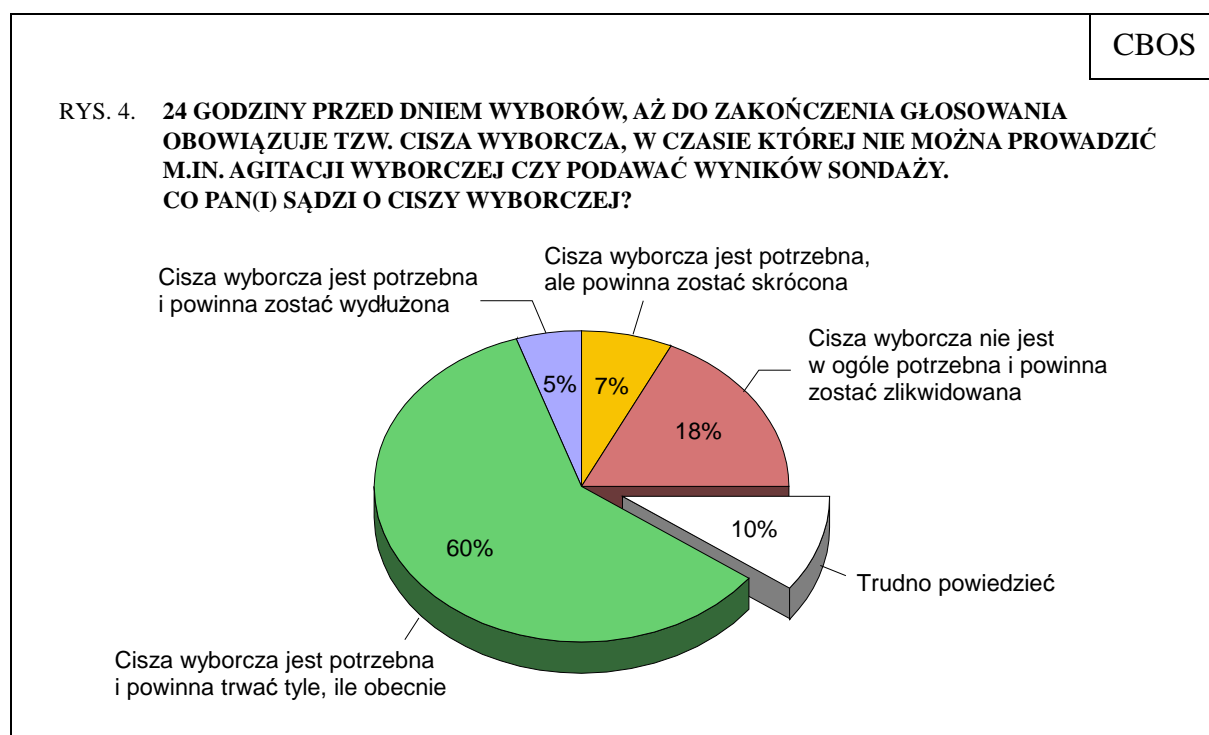
CISZA WYBORCZA

W polskim prawie wyborczym przewidziano, że na 24 godziny przed dniem wyborów i aż do zakończenia głosowania zakazane jest prowadzenie agitacji wyborczej, a także publikowanie wyborczych sondaży. Czas ten, nazywany powszechnie ciszą wyborczą, ma m.in. obniżyć poziom emocji i umożliwić wyborcy spokojny, niezakłócony namysł w okresie bezpośrednio poprzedzającym oddanie przez niego głosu. Od kilku lat pojawiają się jednak istotne argumenty na rzecz zlikwidowania tej instytucji, jako nikomu niepotrzebnej

⁵ J. Zbieranek (red.), *Europejskie wybory młodych*, Toruń 2014.

anachronizmu, który wraz z dynamicznym rozwojem kanałów komunikacji internetowej, całkowicie stracił rację bytu. Postanowiliśmy sprawdzić, co o instytucji ciszy wyborczej sądzą Polacy.

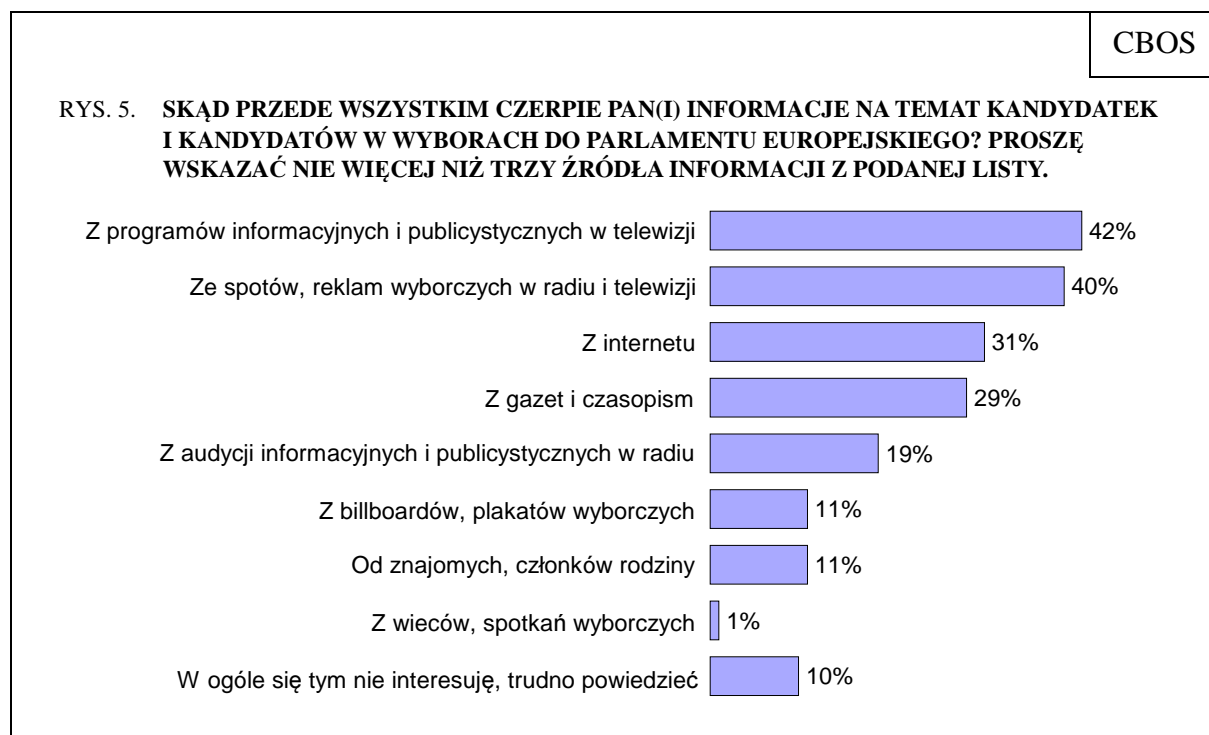
Zdecydowana większość badanych (72% ankietowanych) uważa, że cisza wyborcza jest potrzebna, 60% wskazuje, że powinna być zachowana w obecnym kształcie, 7% sądzi, że powinna być skrócona, natomiast 5% – że wręcz wydłużona. Co ważne, opinie o ciszy wyborczej są podobne w poszczególnych grupach wiekowych – w tym wśród osób młodych. Zdecydowanymi przeciwnikami ciszy wyborczej jest niespełna 18% badanych.

ŹRÓDŁA WIEDZY O WYBORACH DO PE

W dalszej części badania zwróciliśmy uwagę na zagadnienie przekazywania informacji na tematy związane z wyborami. Najczęstszym źródłem informacji o kandydatach w wyborach do Parlamentu Europejskiego jest telewizja. Na telewizyjne programy informacyjne i publicystyczne jako jedno z głównych źródeł wiedzy o wyborach wskazało ponad dwie piąte badanych (42%). Niemal tyle samo osób (40%) wymieniło w tym kontekście spoty i reklamy wyborcze. Porównywalnymi pod względem popularności kanałami pozyskiwania informacji o wyborach i kandydatach do Parlamentu Europejskiego są internet i prasa (odpowiednio 31% i 29% wskazań). Mniej znacząca jest rola radia – radiowe

audycje informacyjne i publicystyczne do najważniejszych źródeł wiedzy o wyborach zaliczyło 19% badanych. Jeszcze mniej osób zadeklarowało, że czerpie informacje o wyborach przede wszystkim z billboardów, plakatów wyborczych oraz z rozmów ze znajomymi i rodziną (po 11%). Jedyne bardzo nieliczne osoby (1%) korzystają z takich sposobów pozyskiwania informacji o kandydatach jak wiece i spotkania wyborcze.

Korzystanie z internetu jest najbardziej zróżnicowane w zależności od cech społeczno-demograficznych respondentów. Dla młodych ludzi, mających od 18 do 24 lat, stanowi on najważniejsze źródło wiedzy o wyborach i kandydatach do Parlamentu Europejskiego, zastępując w jakiejś mierze tradycyjne media – na internet wskazało aż 60% badanych z tej grupy wiekowej, a na telewizyjne programy informacyjne i publicystyczne – tylko 28%. Także wśród nieco starszych respondentów, mających od 25 do 34 lat, internet uzyskał najwięcej wskazań jako źródło wiedzy o wyborach (50%). Wraz z wiekiem maleje znaczenie internetu w pozyskiwaniu informacji o wyborach – w najstarszej grupie (65 lat i więcej) wymieniło go 7% ankietowanych.

Korzystanie z internetu wiąże się także z wykształceniem. Wśród głównych źródeł informacji o wyborach wskazało go 50% badanych z wyższym wykształceniem i 18% mających wykształcenie podstawowe.

OCENA SPOTÓW WYBORCZYCH

Jak pokazują wyniki badania, spoty wyborcze należą do najczęściej wymienianych źródeł wiedzy o wyborach. Są one wykorzystywane nie tylko do promowania własnego ugrupowania, ale nierzadko także do dyskredytowania politycznych przeciwników. Przykładów takiego czarnego PR dostarcza także tegoroczna kampania przed wyborami europejskimi. Pojawiają się postulaty, także w toku prac legislacyjnych nad nowelizacją kodeksu wyborczego, by ustawowo zakazać dyskredytowania innych kandydatów nie tylko w nieodpłatnych, ale także w odpłatnych audycjach wyborczych, emitowanych przez nadawców radiowych i telewizyjnych. Badania pokazują, że taki zakaz podobałby się Polakom. W opinii niemal połowy badanych (46%) spoty radiowe i telewizyjne są potrzebne, ale powinno się zakazać dyskredytowania w nich innych kandydatów. Niemal co trzeci ankietowany uważa, że taka forma prowadzenia kampanii wyborczej jest w ogóle niepotrzebna. Tylko 13% jest zdania, że spoty wyborcze są potrzebne i dobrze wykorzystywane przez komitety wyborcze.

Badanie pozwala na sformułowanie kilku wniosków, które mogą być przydatne w toku dalszych prac koncepcyjnych i legislacyjnych nad zmianami prawa wyborczego. Bardzo jednoznacznie Polacy wypowiadają się przeciwko propozycji umożliwienia głosowania już od ukończenia 16 roku życia. Zdecydowana większość badanych chciałaby zachowania instytucji ciszy wyborczej. Polacy ogromnym zaufaniem darzą procedurę głosowania w lokalu wyborczym, lecz wyrażają wiele wątpliwości dotyczących bezpieczeństwa procedur zdalnych – głosowania korespondencyjnego oraz elektronicznego (z wykorzystaniem internetu).

Kontrowersje budzi natomiast system kwot płci na listach wyborczych. Z pewnością obecne rozwiązanie satysfakcjonuje nieliczną grupę badanych. Z jednej strony nadal blisko połowa badanych uważa, że prawo nie powinno określać odsetka kobiet i mężczyzn na listach wyborczych. Z drugiej strony dwie piąte respondentów postuluje rozwiązanie dalej idące – w postaci parytetu, mniejsza zaś grupa – tzw. system suwakowy.

Opracowali

Beata ROGUSKA, CBOS

Jarosław ZBIERANEK, CSW UMK

Tabela 1

		Jaki powinien być, Pana(i) zdaniem, gwarantowany przez prawo udział kobiet na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego? Które z poniższych rozwiązań bardziej się Panu(i) podoba?						Liczba osób
		Kobiety powinny mieć zagwarantowaną połowę miejsc na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego	Kobiety powinny mieć zagwarantowaną połowę miejsc na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego, a dodatkowo kobiety i mężczyźni powinni być umieszczani na listach naprzemiennie (na zasadzie tzw. suwaka)	Kobiety powinny mieć zagwarantowane 35% miejsc na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego	Kobiety powinny mieć zagwarantowane 35% miejsc na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego, a dodatkowo kobiety i mężczyźni powinni być umieszczani na listach naprzemiennie (na zasadzie tzw. suwaka)	Prawo nie powinno określać, jaki ma być odsetek kobiet na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	
Ogółem		23	13	5	4	48	6	1028
Płeć	Mężczyźni	20	12	4	3	55	5	494
	Kobiety	26	14	5	6	42	7	534
Wiek	18–24 lata	15	11	8	3	57	5	120
	25–34	22	15	2	7	50	4	204
	35–44	24	17	2	3	50	4	176
	45–54	24	11	5	2	52	6	166
	55–64	29	9	6	4	46	7	180
	65 lat i więcej	22	17	6	6	38	11	181
Miejsce zamieszkania	Wieś	28	13	3	4	44	9	397
	Miasto do 19 999	24	11	9	4	46	6	163
	20 000 – 99 999	16	11	6	2	62	3	197
	100 000 – 499 999	25	17	4	4	46	5	166
	500 000 i więcej mieszk.	13	18	3	13	48	5	105
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	26	12	6	6	39	12	224
	Zasadnicze zawodowe	25	16	4	3	45	6	254
	Średnie	24	13	5	3	50	5	342
	Wyższe	16	13	2	8	60	1	207
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	16	10	3	9	61	2	106
	Średni personel, technicy	26	8	3		62		56
	Pracownicy adm.-biurowi	33	3	2	1	50	11	52
	Pracownicy usług	26	13	4	4	49	3	71
	Robotnicy wykwalifikowani	16	21	4	1	53	6	132
	Robotnicy niewykwalifik.	38	15	11	2	31	2	52
	Rolnicy	24	14	6	2	44	9	41
	Pracujący na własny rach.	14	5	2		73	6	32
	Bezrobotni	27	17	6	2	43	6	88
	Emeryci	23	16	6	6	38	10	222
	Renciści	31	10	8	3	40	8	48
	Uczniowie i studenci	13	9	2	10	62	4	81
	Gospodynie domowe i inni	29	17		9	36	10	47

Tabela 1 cd.

		Jaki powinien być, Pana(i) zdaniem, gwarantowany przez prawo udział kobiet na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego? Które z poniższych rozwiązań bardziej się Panu(i) podoba?						Liczba osób
		Kobiety powinny mieć zagwarantowaną połowę miejsc na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego	Kobiety powinny mieć zagwarantowaną połowę miejsc na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego, a dodatkowo kobiety i mężczyźni powinni być umieszczani na listach naprzemiennie (na zasadzie tzw. suwaka)	Kobiety powinny mieć zagwarantowane 35% miejsc na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego	Kobiety powinny mieć zagwarantowane 35% miejsc na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego, a dodatkowo kobiety i mężczyźni powinni być umieszczani na listach naprzemiennie (na zasadzie tzw. suwaka)	Prawo nie powinno określać, jaki ma być odsetek kobiet na listach wyborczych do Parlamentu Europejskiego	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	18	14	2	1	59	7	142
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	26	9	4	3	55	3	103
	sekt. pryw. poza rolnict.	22	13	4	5	52	3	264
	prywatnym gosp. rolnym	27	17	8	2	39	8	46
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	37	12	5	4	37	6	107
	501–750	21	18	6	3	46	6	104
	751–1000	24	17	4	5	43	7	158
	1001–1500	14	17	6	5	53	4	180
	Powyżej 1500 zł	16	11	7	6	57	3	197
Ocena własnych war. mater.	Złe	29	15	8	1	39	8	125
	Średnie	24	15	3	4	46	9	452
	Dobre	20	12	6	6	53	3	451
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	21	11	9	8	46	6	63
	Raz w tygodniu	26	13	5	4	46	6	465
	1–2 razy w miesiącu	23	16	2	3	49	7	149
	Kilka razy w roku	21	14	5	5	51	4	213
	W ogóle nie uczestniczy	18	14	5	4	52	7	138
Poglądy polityczne	Lewica	22	12	6	8	48	4	160
	Centrum	24	16	3	3	48	6	337
	Prawica	20	13	6	6	54	1	283
	Trudno powiedzieć	26	11	4	2	43	14	248

Tabela 2

		Trwają prace nad zmianami procedur oddawania głosu. Obok tradycyjnego głosowania w lokalu wyborczym proponowane są inne sposoby głosowania. Czy widzi Pan(i) zagrożenie nadużyć, czy nawet fałszerstw wyborczych w przypadku głosowania w lokalu wyborczym ?				Liczba osób
		W praktyce nie ma takiego zagrożenia (1-3)	Odpowiedź ambiwalentna (4)	Takie zagrożenie jest bardzo realne (5-7)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		80	6	8	5	1028
Płeć	Mężczyźni	82	6	9	4	494
	Kobiety	78	7	8	6	534
Wiek	18-24 lata	83	6	8	3	120
	25-34	81	8	8	4	204
	35-44	85	8	6	1	176
	45-54	84	6	8	2	166
	55-64	79	5	12	4	180
	65 lat i więcej	71	5	9	15	181
Miejsce zamieszkania	Wieś	79	7	8	6	397
	Miasto do 19 999	80	5	11	4	163
	20 000 – 99 999	83	4	7	5	197
	100 000 – 499 999	81	4	10	5	166
	500 000 i więcej mieszk.	78	12	7	4	105
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	71	7	10	12	224
	Zasadnicze zawodowe	77	7	13	4	254
	Średnie	84	6	6	4	342
	Wyższe	89	5	5	1	207
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	85	7	6	2	106
	Średni personel, technicy	88		8	4	56
	Pracownicy adm.-biurowi	83	9	7	2	52
	Pracownicy usług	85	7	6	2	71
	Robotnicy wykwalifikowani	86	4	8	3	132
	Robotnicy niewykwalifik.	83	11	4	2	52
	Rolnicy	82	5	9	4	41
	Pracujący na własny rach.	76	5	16	3	32
	Bezrobotni	78	9	10	2	88
	Emeryci	74	5	10	10	222
	Renciści	67	11	11	10	48
	Uczniowie i studenci	83	5	7	4	81
Gospodynie domowe i inni	73	7	10	10	47	
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	83	8	6	3	142
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	86	5	7	2	103
	sekt. pryw. poza rolnict.	87	5	6	2	264
	prywatnym gosp. rolnym	79	4	11	6	46
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	79	5	14	3	107
	501-750	87	7	3	2	104
	751-1000	81	3	10	6	158
	1001-1500	79	7	9	5	180
	Powyżej 1500 zł	84	8	4	4	197
Ocena własnych war. mater.	Złe	75	6	11	8	125
	Średnie	78	8	8	6	452
	Dobre	84	5	8	4	451
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	86	1	7	6	63
	Raz w tygodniu	79	7	9	5	465
	1-2 razy w miesiącu	83	5	7	5	149
	Kilka razy w roku	82	6	10	2	213
	W ogóle nie uczestniczy	75	7	6	11	138
Poglądy polityczne	Lewica	82	5	7	6	160
	Centrum	82	9	8	1	337
	Prawica	86	3	9	2	283
	Trudno powiedzieć	70	8	9	13	248

Tabela 3

		Trwają prace nad zmianami procedur oddawania głosu. Obok tradycyjnego głosowania w lokalu wyborczym proponowane są inne sposoby głosowania. Czy widzi Pan(i) zagrożenie nadużyć, czy nawet fałszerstw wyborczych w przypadku głosowania elektronicznego (przez internet) ?				Liczba osób
		W praktyce nie ma takiego zagrożenia (1-3)	Odpowiedź ambiwalentna (4)	Takie zagrożenie jest bardzo realne (5-7)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		29	11	47	12	1028
Płeć	Mężczyźni	32	12	47	9	494
	Kobiety	27	11	47	15	534
Wiek	18-24 lata	44	15	37	4	120
	25-34	37	11	48	4	204
	35-44	33	10	48	8	176
	45-54	24	13	50	14	166
	55-64	28	13	50	9	180
	65 lat i więcej	13	8	47	31	181
Miejsce zamieszkania	Wieś	24	11	47	18	397
	Miasto do 19 999	32	12	45	11	163
	20 000 – 99 999	34	12	47	7	197
	100 000 – 499 999	29	9	53	9	166
	500 000 i więcej mieszk.	34	16	43	7	105
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	27	8	43	22	224
	Zasadnicze zawodowe	24	11	51	14	254
	Średnie	27	14	49	9	342
	Wyższe	42	11	43	4	207
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	38	12	44	6	106
	Średni personel, technicy	41	13	45		56
	Pracownicy adm.-biurowi	33	18	48	1	52
	Pracownicy usług	26	10	54	10	71
	Robotnicy wykwalifikowani	26	10	57	7	132
	Robotnicy niewykwalifik.	44	10	35	11	52
	Rolnicy	32	7	49	12	41
	Pracujący na własny rach.	26	26	41	7	32
	Bezrobotni	31	12	47	10	88
	Emeryci	17	7	51	25	222
	Renciści	12	17	44	27	48
	Uczniowie i studenci	46	12	36	6	81
Gospodynie domowe i inni	32	13	40	16	47	
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	31	15	50	4	142
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	34	9	50	7	103
	sekt. pryw. poza rolnict.	34	13	48	6	264
	prywatnym gosp. rolnym	33	8	45	13	46
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	33	7	49	11	107
	501-750	31	16	45	9	104
	751-1000	25	8	52	14	158
	1001-1500	29	10	47	14	180
	Powyżej 1500 zł	34	16	44	7	197
Ocena własnych war. mater.	Złe	19	8	54	19	125
	Średnie	26	11	50	13	452
	Dobre	35	13	42	9	451
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	26	7	49	18	63
	Raz w tygodniu	25	12	50	13	465
	1-2 razy w miesiącu	30	8	52	11	149
	Kilka razy w roku	33	14	46	7	213
	W ogóle nie uczestniczy	39	11	35	15	138
Poglądy polityczne	Lewica	31	14	43	12	160
	Centrum	33	13	48	6	337
	Prawica	27	10	53	9	283
	Trudno powiedzieć	25	9	43	24	248

Tabela 4

		24 godziny przed dniem wyborów, aż do zakończenia głosowania obowiązuje tzw. cisza wyborcza, w czasie której nie można prowadzić m.in. agitacji wyborczej, czy podawać wyników sondaży. Co Pan(i) sądzi o ciszy wyborczej?					Liczba osób
		Cisza wyborcza nie jest w ogóle potrzebna i powinna zostać zlikwidowana	Cisza wyborcza jest potrzebna, ale powinna zostać skrócona	Cisza wyborcza jest potrzebna i powinna zostać wydłużona	Cisza wyborcza jest potrzebna i powinna trwać tyle, ile obecnie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		18	7	5	60	10	1028
Płeć	Mężczyźni	21	7	6	59	7	494
	Kobiety	16	7	4	61	12	534
Wiek	18–24 lata	14	12	7	61	6	120
	25–34	17	3	10	60	10	204
	35–44	18	8	4	62	7	176
	45–54	18	7	3	64	7	166
	55–64	25	6	2	59	9	180
	65 lat i więcej	16	9	3	54	18	181
Miejsce zamieszkania	Wieś	14	8	2	63	11	397
	Miasto do 19 999	16	4	3	64	14	163
	20 000 – 99 999	23	8	6	55	8	197
	100 000 – 499 999	25	7	8	53	6	166
	500 000 i więcej mieszk.	16	6	12	60	6	105
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	14	10	4	55	17	224
	Zasadnicze zawodowe	23	8	3	57	9	254
	Średnie	19	7	4	62	8	342
	Wyższe	16	3	9	66	6	207
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	20	3	10	60	7	106
	Średni personel, technicy	11	17	10	52	11	56
	Pracownicy adm.-biurowi	22	5	9	62	1	52
	Pracownicy usług	16	3	3	71	7	71
	Robotnicy wykwalifikowani	17	7	5	67	4	132
	Robotnicy niewykwalifik.	26	2	2	65	6	52
	Rolnicy	8	2		77	13	41
	Pracujący na własny rach.	23	4	3	56	15	32
	Bezrobotni	24	10	3	49	15	88
	Emeryci	17	8	3	56	16	222
	Renciści	24	11	1	49	13	48
	Uczniowie i studenci	11	9	11	65	4	81
	Gospodynie domowe i inni	22	9	4	53	12	47
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	15	6	8	62	8	142
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	20	7	1	67	6	103
	sekt. pryw. poza rolnict.	19	6	7	63	5	264
	prywatnym gosp. rolnym	7	5	2	75	12	46
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	12	11	4	61	12	107
	501–750	18	9	4	64	4	104
	751–1000	18	7	7	57	10	158
	1001–1500	23	9	3	57	9	180
	Powyżej 1500 zł	18	5	7	66	5	197
Ocena własnych war. mater.	Złe	21	8	2	49	20	125
	Średnie	18	6	5	62	9	452
	Dobre	17	8	6	61	8	451
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	12	11	2	63	11	63
	Raz w tygodniu	16	8	4	63	9	465
	1–2 razy w miesiącu	14	7	6	66	6	149
	Kilka razy w roku	21	7	5	56	10	213
	W ogóle nie uczestniczy	27	4	9	46	14	138
Poglądy polityczne	Lewica	23	8	7	55	7	160
	Centrum	17	8	7	64	4	337
	Prawica	18	7	3	66	6	283
	Trudno powiedzieć	17	6	4	49	23	248

Tabela 5

		Skąd przede wszystkim czerpie Pan(i) informacje na temat kandydatek i kandydatów w wyborach do Parlamentu Europejskiego? Z podanej listy proszę wskazać nie więcej niż trzy źródła informacji.										Liczba osób
		Z internetu	Z audycji informacyjnych i publicystycznych w radiu	Ze spotów, reklam wyborczych w radiu i telewizji	Z billboardów, plakatów wyborczych	Z gazet i czasopism	Z programów informacyjnych i publicystycznych w telewizji	Z indywidualnych rozmów z kandydatami (np. kiedy kandydaci odwiedzają wyborców w domach)	Z wieców, spotkań wyborczych	Od znanych, członków rodziny	W ogóle się tym nie interesuję, trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
Ogółem		31	19	40	11	29	42	0	1	11	10	1024
Płeć	Mężczyźni	37	21	40	11	32	42	0	1	10	8	493
	Kobiety	24	18	40	12	25	41		0	12	13	531
Wiek	18-24 lata	60	14	40	14	23	28		2	17	11	120
	25-34	50	17	40	15	28	35			14	12	204
	35-44	32	22	41	17	28	39	1	1	8	13	176
	45-54	19	19	37	11	26	52		1	10	9	166
	55-64	22	23	44	9	32	47	0	1	10	4	177
	65 lat i więcej	7	21	40	3	33	46	0	0	9	13	181
Miejsce zamieszkania	Wieś	21	17	43	9	23	40	0	1	9	12	396
	Miasto do 19 999	31	14	45	8	32	45	0		9	7	161
	20 000 – 99 999	38	20	40	13	34	42			14	7	197
	100 000 – 499 999	34	20	38	16	20	43		2	12	13	166
	500 000 i więcej mieszk.	45	34	26	14	46	38	0		13	11	105
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	18	13	40	10	15	38		2	11	15	223
	Zasadnicze zawodowe	20	18	40	9	26	44		1	10	11	254
	Średnie	34	18	42	10	34	45	1	0	12	8	342
	Wyższe	50	30	37	18	38	37	0	0	11	8	206
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	49	26	41	20	40	30		1	13	9	105
	Średni personel, technicy	43	17	27	14	32	48			15	12	55
	Pracownicy adm.-biurowi	48	32	42	19	34	33			15	9	52
	Pracownicy usług	31	19	34	14	31	50		2	11	12	71
	Robotnicy wykwalifikowani	28	21	40	10	20	50	1		9	10	132
	Robotnicy niewykwalifik.	22	13	52	6	16	34			11	6	52
	Rolnicy	12	18	44	15	10	36		4	6	19	41
	Pracujący na własny rach.	23	23	36	20	29	39		3	4	19	32
	Bezrobotni	37	10	41	9	25	40			7	9	88
	Emeryci	12	20	41	4	34	46	1	0	10	9	222
	Renciści	8	22	45	12	27	52			5	13	46
	Uczniowie i studenci	62	19	37	17	23	26		3	27	9	81
	Gospodynie domowe i inni	34	9	43	10	35	49			6	10	47

Tabela 5 cd.

		Skąd przede wszystkim czerpie Pan(i) informacje na temat kandydatek i kandydatów w wyborach do Parlamentu Europejskiego? Z podanej listy proszę wskazać nie więcej niż trzy źródła informacji.										Liczba osób
		Z internetu	Z audycji informacyjnych i publicystycznych w radiu	Ze spotów, reklam wyborczych w radiu i telewizji	Z billboardów, plakatów wyborczych	Z gazet i czasopism	Z programów informacyjnych i publicystycznych w telewizji	Z indywidualnych rozmów z kandydatami (np. kiedy kandydaci odwiedzają wyborców w domach)	Z wieców, spotkań wyborczych	Od znanych, członków rodziny	W ogóle się tym nie interesuję, trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	34	21	41	17	29	37		1	14	10	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	38	17	42	13	29	45	1		9	12	103
	sekt. prywat. poza rolnict.	37	24	36	12	29	42		1	11	10	264
	prywatnym gosp. rolnym	12	15	44	13	17	32		3	5	19	46
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	24	17	45	8	21	44			6	10	107
	501–750	25	19	49	15	20	39		2	14	15	104
	751–1000	24	24	37	15	31	45		2	16	10	158
	1001–1500	20	18	44	10	30	48	1	0	11	8	178
	Powyżej 1500 zł	47	25	34	12	42	44			13	8	197
Ocena własnych war. mater.	Złe	20	17	32	11	24	46		1	7	13	125
	Srednie	25	20	43	11	28	44	0	1	12	9	449
	Dobre	39	19	40	12	30	38	0	0	12	11	450
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	19	24	34	7	27	48			8	11	63
	Raz w tygodniu	27	18	44	11	28	42		1	13	8	463
	1–2 razy w miesiącu	32	20	46	10	27	38	1	1	11	10	149
	Kilka razy w roku	37	18	34	13	31	44	0		10	13	212
	W ogóle nie uczestniczy	36	22	33	13	31	37		1	7	15	138
Poglądy polityczne	Lewica	30	21	38	7	39	45	1		13	5	159
	Centrum	33	21	39	13	35	47	0	1	10	7	337
	Prawica	40	23	48	10	27	39		1	11	5	281
	Trudno powiedzieć	16	11	33	13	15	36			12	24	246

Tabela 6

		W wyborach do Parlamentu Europejskiego ugrupowania prowadzą kampanię między innymi za pomocą spotów telewizyjnych i radiowych. Czy uważa Pan(i), że spoty telewizyjne i radiowe:				Liczba osób
		nie są w ogóle potrzebne	są potrzebne, ale powinno się zakazać dyskredytowania w nich innych kandydatów i ugrupowań	są potrzebne i dobrze wykorzystywane przez komitety wyborcze	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		30	46	13	11	1028
Płeć	Mężczyźni	32	43	15	10	494
	Kobiety	28	48	12	12	534
Wiek	18–24 lata	29	45	17	9	120
	25–34	32	47	11	9	204
	35–44	32	50	11	8	176
	45–54	28	48	15	8	166
	55–64	26	47	15	12	180
	65 lat i więcej	32	37	12	19	181
Miejsce zamieszkania	Wieś	25	40	18	16	397
	Miasto do 19 999	29	50	10	10	163
	20 000 – 99 999	32	50	11	6	197
	100 000 – 499 999	34	43	13	9	166
	500 000 i więcej mieszk.	37	55	5	3	105
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	26	37	16	21	224
	Zasadnicze zawodowe	35	39	17	10	254
	Średnie	30	51	12	8	342
	Wyższe	28	56	9	7	207
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	25	57	10	8	106
	Średni personel, technicy	35	56	3	6	56
	Pracownicy adm.-biurowi	28	62	8	2	52
	Pracownicy usług	36	55	4	5	71
	Robotnicy wykwalifikowani	28	47	16	9	132
	Robotnicy niewykwalifik.	35	35	21	8	52
	Rolnicy	27	33	17	22	41
	Pracujący na własny rach.	25	51	20	4	32
	Bezrobotni	27	37	22	14	88
	Emeryci	33	39	12	17	222
	Renciści	33	32	16	19	48
	Uczniowie i studenci	31	48	12	9	81
	Gospodynie domowe i inni	24	49	18	8	47
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	26	59	7	9	142
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	32	49	10	9	103
	sekt. pryw. poza rolnict.	32	49	14	5	264
	prywatnym gosp. rolnym	23	34	21	22	46
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	28	43	17	12	107
	501–750	23	50	17	10	104
	751–1000	29	41	20	10	158
	1001–1500	30	46	13	11	180
	Powyżej 1500 zł	31	55	8	6	197
Ocena własnych war. mater.	Złe	38	31	15	15	125
	Średnie	29	45	13	13	452
	Dobre	29	51	13	8	451
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	31	54	5	11	63
	Raz w tygodniu	29	41	16	13	465
	1–2 razy w miesiącu	27	55	11	7	149
	Kilka razy w roku	31	50	10	9	213
	W ogóle nie uczestniczy	35	41	14	10	138
Poglądy polityczne	Lewica	34	46	10	9	160
	Centrum	29	51	13	7	337
	Prawica	26	53	15	7	283
	Trudno powiedzieć	34	30	14	22	248